

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYAGA O'TISHINING AFZALLIKLARI

Muzaffarov Jo'rabek Mustaqim o'g'li

*Anor bank AJ, Bosh ofisi Kichik va
o'rta biznesni Kreditlash boshqarmasi boshlig'i.*

Zakirov Ixtiyor Sanrovich

*Anor bank AJ, Bosh ofisi
Monitoring Departamenti Bosh mutaxassisi*

Annotatsiya. *Ushbu maqola raqamli iqtisodiyotning rivojlanishini tahlil qiladi. Iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasi stsenariysining mohiyati o'rganildi. Raqamli iqtisodiyotni va elektron hukumatni rivojlantirishning reyting tizimi, shuningdek uni amalga oshirishning idoralararo mexanizmi yordamida respublika tarmoqlarining raqamli transformatsiyasining hozirgi holatini tahlil qilish quritildi. Xorijiy davlatlar bilan raqamlashtirishning qiyosiy tahlili o'tkazildi.*

Kalit so'zlar: *raqamli iqtisodiyot, raqamli transformatsiya, elektron hukumat, kiber tahdid xavfi, raqamli savodxonlik, "raqamli qullik".*

Аннотация. *В этой статье анализируется развитие цифровой экономики. Изучена сущность сценария цифровой трансформации экономики. Проведен анализ текущего состояния цифровой трансформации отраслей республики с помощью рейтинговой системы развития цифровой экономики и электронного правительства, а также межведомственного механизма ее реализации. Проведен сравнительный анализ цифровизации с зарубежными странами.*

Ключевые слова: *Цифровая экономика, цифровая трансформация, электронное правительство, угроза киберугроз, цифровая грамотность, "цифровое рабство".*

Abstract. *This article analyzes the development of the digital economy. The essence of the scenario of the digital transformation of the economy is studied. The analysis of the current state of digital transformation of the republic's industries is carried out using the rating system for the development of the digital economy and e-government, as well as an interdepartmental mechanism for its implementation. A comparative analysis of digitalization with foreign countries has been carried out.*

Keywords: *Digital economy, digital transformation, e-government, threat of cyber threats, digital literacy, "digital slavery".*

KIRISH

Bugungi kunda O'zbekiston ilg'or, rivojlangan davlatlar orasida mustahkam o'rin egallashga intilmoqda. Shu munosabat bilan iqtisodiyotning barcha sohalarida amalga oshirilayotgan islohotlar xalqimiz uchun munosib turmush sharoitlarini yaratishdan iborat. So'nggi yillarda O'zbekistonning yutuqlari jahon hamjamiyati tomonidan tan olingan.

Davlatimiz rahbari 2020-yilgi Oliy Majlisga yo'llagan maktubida shunday dedi: "Rivojlanishga erishish uchun raqamli bilim va zamonaviy axborot texnologiyalarini o'zlashtirish zarur va zarur. Bu bizga o'sish uchun eng qisqa yo'lni bosib o'tish imkoniyatini beradi", dedi u va keyingi besh yil davomida raqamli iqtisodiyotga o'tishni qat'iy maqsad qilib qo'ydi. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-son Farmoni bilan raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish, iqtisodiyotda davlat boshqaruvini qisqartirish, davlat va xususiy sektorlar o'rtasidagi o'zaro manfaatli hamkorlikning zamonaviy shakllari," elektron hukumat " tizimi, rivojlanish chora-tadbirlarini amalga oshirish ustuvor vazifalar sifatida belgilandi. Har qanday mamlakatning raqamli iqtisodiyotining rivojlanishi yalpi ichki mahsulotning o'sishiga olib keladi.

Birinchidan, raqamlashtirish iqtisodiyotni rivojlantirish, yirik sanoat korxonalarini samaradorligini oshirish, ishlab chiqarishni ko'paytirish, faoliyatning shaffofligini ta'minlash va mahsulot tannarxini pasaytirish imkonini beradi. Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish orqali biz birinchi navbatda yalpi ichki mahsulot (YAIM) hajmini oshirishga erishamiz.

Raqamli iqtisodiyot noldan yaratilishi kerak bo'lgan boshqa iqtisodiyot emas. Bu yangi texnologiyalar, platformalar va biznes modellarini ishlab chiqish va ularni kundalik hayotga tatbiq etish orqali mavjud iqtisodiyotni yangi tizimga o'tkazishni anglatadi. Ya'ni, avtomatlashtirishning yuqori darajasi; elektron hujjatlar almashinuvi; buxgalteriya hisobi va boshqaruv tizimlarining elektron integratsiyasi; elektron ma'lumotlar bazalari; crm (mijozlar bilan o'zaro aloqa tizimlari) mavjudligi; korporativ tarmoqlar.

Raqamli iqtisodiyot tufayli to'lovlar xarajatlari kamayadi (masalan, bankka va boshqa manbalarga sayohatlar tejaladi), tovarlar va xizmatlar to'g'risidagi ma'lumotlar ko'proq va tezroq olinadi, tovarlar va xizmatlarning jahon bozoriga raqamli dunyoga kirish imkoniyatlari ko'proq ochiladi, chunki fikr-mulohazalar (iste'molchilarning fikri) tez keladi, tovarlar va xizmatlar tez takomillashtirilmoqda.

Mamlakatimizda "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasiga muvofiq iqtisodiyot tarmoqlari va mintaqalarini raqamlashtirish, davlat axborot

tizimlari va elektron xizmatlarini joriy etish, shuningdek, raqamli texnologiyalardan keng foydalanishni ta'minlash uchun xalq ta'limi, davlat xizmatlari, sud, moliya, bank va transport tizimlari sohasida kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Ushbu dasturni ishlab chiqish va amalga oshirish, birinchi navbatda, puxta o'ylangan va mukammal tashkiliy-huquqiy mexanizmlarni shakllantirish, bundan tashqari, innovatsion g'oyalar, texnologiyalar va ishlanmalar, ishlab chiqarish va xizmatlarni joriy etish bo'yicha davlat organlari va tadbirkorlik sub'ektlarining o'zaro muvofiqlashtirilgan hamkorligini ta'minlash. raqamli texnologiyalar bilan qamrab olingan barcha tarmoq va tarmoqlarda ushbu sohadagi zamonaviy bilimlar to'g'risida chuqur bilimga ega bo'lgan intellektual salohiyatga ega kadrlarni tayyorlash va shu bilan mamlakatda "xabardor jamiyat" muhitini yaratishga ko'maklashish.

Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni rivojlantirishning samarali reyting tizimining yo'qligi, shuningdek uni amalga oshirishning idoralararo mexanizmi iqtisodiyot tarmoqlari va mintaqalarining raqamli transformatsiyasining hozirgi holatini chuqur tahlil qilishga imkon bermaydi. Shu munosabat bilan Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 15-iyundagi qarori bilan 373-son "Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatning rivojlanish holati reyting tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi qarori iqtisodiyot tarmoqlarida, ijtimoiy sohalarda raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatning rivojlanish holatini baholashning yagona reyting tizimi o'rnatildi. Hududlarda tarmoq va mintaqaviy raqamli rivojlanish dasturlarini ishlab chiqish uchun baholash jarayonlarini idoralararo muvofiqlashtirishning samarali tizimini amalga oshirishning ustuvor yo'nalishlari belgilandi. Ushbu qaror asosida idoralararo axborot tizimi ishga tushirildi. Tashkilotlar va mintaqalarning raqamli transformatsiyasi holatini baholash va baholash jarayonlarini avtomatlashtirish uchun.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Biz ko'p yillar davomida raqamli iqtisodiyot va biznes-jarayonlarning raqamli transformatsiyasining metodologik jihatlarini o'rgangan xorijiy olimlar, iqtisodchilar va ekspertlarning bir qator nashrlarini bilamiz. N. Xanna, M. Pratt, D. Sparapani, N. Fenvik, R. Kinzabulatov va boshqalarning ishlari qiziqish uyg'otadi. Ularda raqamli iqtisodiyot sohasidagi nazariy asoslar va amaliy tajriba, shuningdek, Evropa, Osiyo va Rossiya korxonalari va tashkilotlarining biznes jarayonlarini raqamli o'zgartirish ko'rsatilgan.

Korxonalar va tashkilotlarning biznes jarayonlarini raqamli transformatsiya qilish bilan bog'liq masalalar S.Kraus, P.Jons, N.Kayler,

A.Vaynmann, N.Chaparro-Banegas, N.Roig-Tierno qo'shma tadqiqot ishlarida batafsil bayon etilgan.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

So'nggi yillarda Sharq mamlakatlari ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ko'plab sohalarida yuqori natijalarni ko'rsatdi. Xususan, agar butun dunyo Yaponiya va Janubiy Koreyani raqamli texnologiyalarni joriy etish va ulardan samarali foydalanish misollari sifatida tan olsa, Xitoy Xalq Respublikasi va Hindiston ishlab chiqarish hajmi va sur'ati bo'yicha dunyoning yetakchi davlatlari qatoriga kiradi.yuqori texnologiyali tovarlar va xizmatlar. Yaqin Sharq mamlakatlari, xususan Saudiya Arabistoni, Birlashgan Arab Amirliklari va Qatar muqobil energiya ishlab chiqarish, axborot texnologiyalarini joriy etish, kosmik tadqiqotlar sohasida katta yutuqlarga erishmoqda.

Janubi-Sharqiy Osiyodagi bir qator davlatlar raqamli iqtisodiyotni joriy etish bo'yicha dunyodagi etakchi davlatlardir.

Albatta, ushbu natijalarga erishish mexanizmi, sabablari, shartlari va omillarini o'rganish, mamlakatimizda uning ijobiy va muvaffaqiyatli tomonlaridan foydalanish to'g'risida xulosalar tayyorlash bugungi kunda katta ahamiyatga ega

Davlat boshqaruvi va davlat xizmatlarining barcha sohalariga axborot-kommunikatsiya va Internet texnologiyalarini (keyingi o'rinlarda ikit deb yuritiladi) joriy etish bo'yicha so'nggi yillardagi bosqichma-bosqich islohotlar axborot xizmatlarini ilgari surish, "elektron hukumat" tizimini ishlab chiqish va joriy etish, kommunikatsiyalar respublika aholisining kundalik muammolarini o'z vaqtida hal etishning samarali mexanizmlarini yaratishga imkon berdi. Natijada O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 30 iyundagi "Respublikada axborot texnologiyalari sohasini rivojlantirish sharoitlarini tubdan yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida" gi PF-5099-son Farmoni ikit sektorini rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlarini hamda uni iqtisodiyotga joriy etish chora-tadbirlari va tadbirlarini aniq belgilab berdi. Biroq, 2020 yilgacha ICIT sektori sekin rivojlandi. Buning asosiy sababi sifatida "ERGO Research & Advisory" konsalting xizmati tahlilining natijalari shuni ko'rsatdiki, asosiy muammo telekommunikatsiya infratuzilmasi va aloqasi rivojlanmagan. O'zbekiston Respublikasi raqamli texnologiyalar vazirligi tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlarga ko'ra, telekommunikatsiya infratuzilmasini rivojlantirish borasida qator ishlar amalga oshirilmoqda. Internet tezligi 1200 Gbit/s, kommutatsiya markazi orqali 750 Gbit/s tezlikda internetga kirish yaratildi, tarmoqni yuklash darajasi 78,5 foizni tashkil etdi. 2022-yil 1-yanvardan boshlab operatorlar va provayderlar uchun Internet xizmatlari tarifi o'tgan yilning shu davriga nisbatan 37 foizga pasaytirildi va 1

Mbit/s uchun 48 000 so'mni tashkil etdi. Internet xizmatlaridan foydalanuvchilar soni 24 milliondan oshdi, ulardan mobil internetdan foydalanuvchilar soni 19 millionni tashkil etdi. Mamlakat bo'ylab 280 ta obyektida telekommunikatsiya magistral tarmoqlari kengaytirildi, telekommunikatsiya uskunalari modernizatsiya qilindi, telekommunikatsiya magistral tarmoqlarining o'tkazish qobiliyati viloyatlararo darajada 200 Gbit/s gacha va tumanlararo darajada 40 Gbit/s gacha oshirildi. darajasi. Erishilgan yutuqlar sezilarli, ammo bu etarli emas.

Bugungi kunda raqamlashtirish katta hajmdagi raqamli ma'lumotlarni to'plashda davom etmoqda. Global 1P trafigi bu yil 150,700 Gbit/s ga yetishi kutilmoqda (2017 yildagi 45,000 Gbit/s ga nisbatan).

Raqamli iqtisodiyot-bu ishlab chiqarish, qayta ishlash, saqlash, ma'lumotlarni uzatish va raqamli kompyuter texnologiyalarining yangi usullariga asoslangan iqtisodiyot.

Ushbu iqtisodiy model doirasida mavjud bozor ish modellari tubdan o'zgaradi, qo'shilgan qiymatni shakllantirish modeli sezilarli darajada kamayadi, iqtisodiyotning barcha darajalarida vositachilarning ahamiyati keskin kamayadi, chunki endi biz biron bir narsani modellashtirishimiz mumkin.

Agar siz "raqamli iqtisodiyot" ning ijobiy tomonlari haqida o'ylayotgan bo'lsangiz, unda buning natijasida

- mehnat unumdorligini oshiradi;
- kompaniyalarning raqobatbardoshligini oshiradi;
- ishlab chiqarish xarajatlari kamayadi;
- yangi sohada yangi ish o'rinlari yaratilmoqda;
- qashshoqlik va ijtimoiy tengsizlik yo'q qilinadi.

Raqamli iqtisodiyotning hayotimizga ko'plab ijobiy ta'siri mavjud. Ushbu turdagi iqtisodiyot iste'molchiga ko'plab imkoniyatlarni beradi, bu esa o'z navbatida bozor imkoniyatlarini kengaytiradi. Bir qator olimlar va mutaxassislar uning ijobiy tomonlari haqida ko'plab fikrlarni bildirishdi.

Bugungi kunda Norvegiya, Shvetsiya va Shveytsariya etakchi "raqamli" davlatlardir. 10 ta etakchilik guruhiga AQSh, Buyuk Britaniya, Daniya, Finlyandiya, Singapur, Janubiy Koreya va Gonkong kiradi. Shu bilan birga, u Xitoy, Hindiston, Malayziya va Filippin bilan birgalikda dunyoning raqamli iqtisodiyotlari reytingida 39-o'rinni egalladi.

Ko'pgina tadbirkorlar raqamli iqtisodiyot yangi korxonalar uchun nima qilishi mumkinligi bilan qiziqishadi. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi xalqaro biznesning ichki va tashqi muhitiga ta'sir qilishi mumkin. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasida kompaniyaning turli sohalariga ta'sir

qilish mumkin emas, ammo bu o'zgarishlar tubdan o'zgaradi. Hatto yangi kompaniyalar va hatto kichik korxonalar ham o'z mahsulotlarini butun dunyo bo'ylab Internet orqali sotishlari mumkin. Kichik investitsiyalar bilan kompaniyalar paydo bo'ladi va tez o'sadi.

Axborot texnologiyalari yordamida iqtisodiyotning ko'plab tarmoqlarida xarajatlarni kamaytirish va mehnat unumdorligi va samaradorligini oshirish mumkin bo'ladi. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyotni hisobga olgan holda, kompaniyalarning bozordagi mavqei o'sib bormoqda. Strategik qarorlar qabul qilishda xavf va noaniqliklar ortadi. Texnologik darajadagi dinamik o'zgarishlar, raqobatning kuchayishi va davlatning iqtisodiyotga ta'siri tufayli bu holat juda beqaror.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "raqamli o'zbekiston-2030" iqtisodiyot strategiyasini samarali amalga oshirish bo'yicha tasdiqlash to'g'risidagi farmoni G. Toshkent, 2020-yil 5-oktabr, Up-6079-son.

2. Kinjabayev A. T. raqamli iqtisodiyotning zamonaviy mazmuni va tushunchasi // Iqtisodiyot va biznes: nazariya va amaliyot. - 2021. - №1-1 (71).

3. Kinjabayev A. T., Abdullayev M. X. O'zbekiston Respublikasida xavfli geologik jarayonlar monitoringiga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish bosqichlari va istiqbolli bollar // Geologiya va mineral resurslar. Geologiya va mineral resurslar. - 2021. - №5.